

ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА МЕНЕДЖМЕНТУ ТРАНСАКЦІЙНИХ ВИТРАТ У МІЖНАРОДНІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Михайлова Л.І.

Сумський національний аграрний університет

В сучасних умовах господарювання – формування інформаційної економіки - великий вплив на ефективність діяльності організацій чинять витрати, пов'язані з пошуком інформації про стан параметрів ринку та їхню динаміку, отриманням інформації про потенційних ділових партнерів; витрати на проведення переговорів і укладання угод, захист від опортуністичної поведінки з боку контрагентів та контроль за виконанням умов контрактів, тобто, транзакційні витрати підприємства. Посилення уваги до транзакційних витрат зумовлюється також тим, що на підприємствах спостерігається постійне зростання їх величини, а управління транзакційними витратами підприємства меншою мірою піддається вимірюванню і формалізації, ніж витрати виробництва. Не поглиблюючись у дослідження безпосередньо поняття сутності транзакційних витрат, ми схилиємося до розуміння транзакційних витрат як таких, що пов'язані з обміном і захистом прав власності [1]. Таке трактування створює передумови для пояснення процесу утворення суб'єктів господарювання і вивчення їх взаємодії між собою, а також розуміння відносин, що відбуваються усередині фірм. У найбільш загальному вигляді транзакційні витрати — це вартість ресурсів, що супроводжують здійснення тієї чи іншої операції, та робить їх складним об'єктом для дослідження. Саме тому при дослідженні проблеми менеджменту транзакційних витрат необхідно застосовувати комплексний підхід та системний метод.

Вивчення теорії та практики менеджменту міжнародної економічної діяльності показує, що транзакційні витрати мають місце при здійсненні всіх операцій у зовнішній торгівлі. Тому для проведення емпіричних досліджень менеджменту транзакційних витрат у зовнішньоекономічній діяльності ми обрали ті підприємства, що характеризуються значними обсягами експортно-імпортних операцій, наступальними стратегіями розвитку ЗЕД, високим рівнем конкурентоспроможності продукції на закордонних ринках та усталеними структурами управління зовнішньоекономічної діяльності. До таких підприємств в Сумській області ми віднесли ПАТ «СМНВО ім. Фрунзе» та АТ «Технологія», оскільки вони є одними із провідних підприємств у своїх галузях: на експорт вони відправляють близько 80 відсотків виробленої продукції, а транзакційні витрати супроводжують кожну операцію.

Дослідженнями встановлено, що відмінності досліджуваних підприємств (за масштабами виробництва, кількістю трудових ресурсів та номенклатурою продукції), практично не впливають на розмір чи різновид транзакційних

витрат: однакові або дуже схожі види трансакційних витрат формуються у процесі здійснення ЗЕД на обох підприємствах. Для дослідження проблеми управління трансакційними витратами в організаціях та отримання інформації щодо їх рівня, нами було проведено соціологічне дослідження. Експертами в опитуванні виступили два менеджери відділів, що координують міжнародну співпрацю. Анкета містила три блоки питань: теоретичний; загальна характеристика підприємства; характеристика трансакційних витрат. Зазначимо, що в процесі заповнення теоретичної частини анкети у менеджерів виникали певні труднощі, хоча кожен з них продемонстрував досить високий рівень обізнаності та розуміння тих питань, знання про які отримані ними уже додатково після отримання освіти з використанням власної логіки. Відповіді на другий блок питань містили інформацію стосовно діяльності підприємств, які співпрацюють з багатьма країнами світу і підтримують з ними тривалий багаторічний зв'язок; є рентабельними і ведуть достатньо успішну діяльність.

Хочемо зазначити, що найбільшу важливість для нас представляв третій блок питань, який і мав на меті скласти загальну картину про стан менеджменту трансакційних витрат в ЗЕД. Дослідження показало, що на обох підприємствах існують такі види витрат: на збір та обробку інформації, на проведення переговорів, витрати контролю, юридичного захисту виконання контракту та інші. Звісно, деякі з цих витрат виникають та сплачуються непомітно, тобто, як постійні і необхідні витрати. А ось витрати, що виникають через невідповідальність партнерів або через непередбачувані обставини, важко назвати непомітними, хоча вони трапляються на будь-якому підприємстві.

Опрацювання анкет показало, що в досліджуваних підприємствах частка трансакційних витрат становить два-три відсотки загальної вартості трансакції. Така частка трансакційних витрат видається незначною, якщо враховувати обсяги виробництва та продажів обох підприємств, втім і її менеджери намагаються зменшити, хоча і стверджують, що трансакційні витрати є обов'язковими для будь-якого підприємства. Експерти погоджуються з тим, що на таких великих і успішних підприємствах мав би бути відділ, чи хоча б фахівець з управління трансакційними витратами.

Дослідження переконливо доводить необхідність формування цілої низки заходів з метою зниження рівня трансакційних витрат при здійсненні зовнішньоекономічних операцій, що є важливою складовою формування ефективної системи менеджменту організацій в інституційній економіці [2].

Список використаної літератури

1. Ткач А.А. Інституціональна економіка. Нова інституціональна економічна теорія. /А.А.Ткач/ Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 304 с.
2. Михайлова Л.І. Менеджмент трансакційних витрат у зовнішньоекономічній діяльності / Л.І.Михайлова // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект: сб. науч.тр. - Донецк: ДонНУ, 2012. – Т.2. – 392 с. С.251-255.